

## ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВІДТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ НЕРІВНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

*У статті розглянуто питання відтворення соціальної нерівності в сучасному суспільстві. Здійснено аналіз основних соціальних інститутів, котрі у своїй взаємодії впливають на глибину, структуру та динаміку соціальної нерівності в суспільстві.*

**Ключові слова:** суспільство, інституціональна структура суспільства, соціальний інститут, соціальна нерівність, економічна нерівність, відтворення соціальної нерівності.

Соціальна нерівність – невід’ємна характеристика будь-якого суспільства, яка відтворюється насамперед у таких стійких формах, як політична, економічна, культурно-нормативна, внаслідок чого одні індивіди, групи чи верстви володіють більшими можливостями та ресурсами, ніж інші. Фокус дослідників переважно спрямований на причини соціальної диференціації та нерівності, механізми її відтворення, а також наслідки у формі рушія соціальних змін чи реформ, революцій, соціальних конфліктів або ж пошуку нових легітимних форм нерівності. У рамках цієї статті ми маємо на меті розглянути основні інституційні механізми відтворення соціальної нерівності в суспільстві.

У другій половині ХХ ст. світова економіка забезпечила суттєвий підйом добробуту людства (у період з 1950 по 2000 рр. середньодушовий дохід людства збільшився в чотири рази [21]). Незважаючи на загальне абсолютне зростання матеріального добробуту, представники найбільш забезпечених прошарків соціуму все більше «відриваються» від середнього та нижнього класів [4, с. 94–95]. На думку Е. Балібара, накопичення доходів передбачає систему поляризованого розподілу, в якому більшість світового населення виступає як трудові ресурси – виробники додаткової вартості, яку певним чином розподіляють представники меншості світового населення [2, с. 126]. Сучасний світ характеризується колосальним рівнем економічної нерівності: 40 % усіх активів світу належать 1 % найбагатших людей, 85 % усіх активів – 10 % найбагатших, у той час як 50 % населення володіє менше ніж 1 % світових активів [25]. Поглиблення прірви між бідними й багатими характерно для всіх країн світу, незалежно від рівня їхнього економічного розвитку. Така тенденція, зазначає З. Бауман, викликає найбільше занепокоєння, активно обговорюється світовою спільнотою,

проте ніхто не докладає зусиль, аби призупинити цей процес [3, с. 145].

Новітня історія України засвідчує, що в країні загалом спостерігається суттєва диференціація суспільства за різноманітними ознаками – політичними, ідеологічними, світоглядними, ціннісними, релігійними тощо. Зміна суспільного устрою зумовила поглиблення нерівності, причому в таких масштабах, коли для значної частини населення стали недоступними звичні раніше стандарти життя, добробут, можливості людського розвитку. Трансформується уявлення про те, які блага (влада, статус, багатство, джерела і способи одержання доходів) є найбільш важливими. Значно актуалізується питання соціальної нерівності, яка розглядається як нерівність позицій у багатомірному суспільному просторі, як універсальна структурна характеристика суспільства в широкому розумінні, яка не фокусується на ієрархічній підпорядкованості, а фіксує нерівність позицій у різних вимірах як інституціонально зумовлене явище, яке й підлягає інституціональному регулюванню [9, с. 6]. У певних межах соціальна нерівність прийнятна, оскільки підтримує економічні стимули і забезпечує податкові надходження, які держава може витратити на надання суспільних послуг і підтримку непрацевдатних та малозабезпечених громадян [13, с. 133]. Однак серйозну увагу привертають негативні наслідки нерівності (вплив на стан здоров’я, тривалість життя, дитячу смертність, доступність освіти, рівень злочинності, соціальне самопочуття тощо), чим і обґрунтовується необхідність регулювання порядку нерівності різними соціальними інститутами [16, с. 7].

Загальноприйнятим у соціології стало визнання визначального впливу соціальних інститутів на стратифікаційний порядок суспільства. Відомий теоретик інституціоналізму Д. Найт

визначає соціальний інститут як «набір правил, які особливим чином структурують соціальні взаємодії. Ці правила, по-перше, дають інформацію про те, як люди будуть діяти в цих ситуаціях, по-друге, мають бути визнані членами релевантної групи як правила, яким інші підкоряються в цих ситуаціях, і, по-третє, структурують стратегічний вибір акторів так, щоб справити рівноважні результати» [29, с. 57]. Тобто «соціальний інститут припускає екзистенціальну самовіддачу як безумовне прийняття реальності всього того, що складає цей інститут, і підпорядкування правилам, за якими ця реальність конституюється» [5, с. 169]. Проблема соціальних інститутів переходить в область співвідношення різних соціальних сил, кожна з яких прагне нав'язати суспільству свої правила гри або ж домагається розумного компромісу [26, с. 32]. Формальні і неформальні правила отримання, розподілу та перерозподілу ресурсів різною мірою відповідають інтересам представників різних класів, соціально-економічних та професійних спільнот, або «проектувальників і користувачів інститутів» [10, с. 19].

Однією з ключових форм соціальної нерівності є економічна нерівність або диференціація за економічними критеріями: багатство, майно, власність, капітал, економічна влада, відношення до засобів виробництва тощо. Саме цей тип нерівності прихильники марксизму вважають базовим, тобто таким, що зумовлює всі інші її вияви. Мотиваційна роль економічної нерівності безперечна. Її важливість для досягнення економічного процвітання в суспільстві обґрунтована ще два століття тому в «теорії невидимої руки» Адама Сміта: під впливом ринкових відносин жадібність служить суспільним потребам, задовольняючи їх начебто автоматично. Правила ринкової гри, своєрідний дух змагання створюють атмосферу, що сприяє активізації сил людини, надає поштовх інноваційній діяльності, впровадженню експериментальних форм виробництва чи сервісу тощо, що й спричиняє підвищення ефективності функціонування економіки та процвітання суспільства. Перед розвиненими суспільствами постала протилежна проблема, коли нерівність сприяє падінню ефективності, зниженню стимулів до праці серед найменш забезпечених. Ринкова економіка супроводжується не лише розвитком виробничих сил, технологічним прогресом та постійним зростанням життєвих шансів, а й безробіттям, інфляцією, диспропорціями в розподілі багатства та спалахами власницького індивідуалізму [19, с. 27]. Реалізація ринкових уявлень про справедливість

розподілу втілюється насамперед у вирівнюванні можливостей (шансів) вихідців з різних соціальних прошарків, але простого законодавчого закріплення рівності можливостей усіх у працевлаштуванні, здобутті освіти тощо недостатньо, оскільки грандіозна стартова нерівність заважає досягти такої «формули справедливості» [9, с. 54–55].

Як відомо, економічна нерівність виявляється насамперед у нерівності доходів, яка зазвичай містить два компоненти: ринкову нерівність (нерівність доходів до виплати податків і отримання трансферів) і нерівність після державного перерозподілу доходів через податки й трансфери. Перша значно перевищує другу за глибиною, і в цьому вбачають один з результатів інституційно зумовленого перерозподілу ресурсів. Невід'ємною складовою інституційного устрою в кожній країні вважається система оподаткування, котра включає законодавче регулювання і політичне прийняття рішень, що суттєво впливає на загальний стратифікаційний порядок. Нерівність доходів становить одну з найбільших загроз для соціальної стабільності в суспільстві. Це могло би й не бути проблемою, якби власники капіталу витрачали більшу частину свого доходу на споживання, проте в сучасному світі значно збільшуються інвестиції найбагатших людей при достатньо помірному зростанні їхнього споживання. Таким чином, з економіки зникає забезпечений грошовими ресурсами попит, що в короткостроковій перспективі призводить до падіння пропозиції, падіння зайнятості. З одного боку, підривається зацікавленість людей у стабільності країни, віра в її потенціал. З другого боку, зменшення ролі середнього класу веде до зменшення приросту споживання в країні, що дестимулює внутрішній попит та знижує економічний розвиток у довгостроковій перспективі [28]. Разом з тим російський економіст В. А. Медведєв відзначає, що економічні відносини не зводяться лише до розподілу доходів, а включають у себе відносини власності, доступ до економічних ресурсів і суспільних благ [20].

Аналізуючи механізми відтворення нерівностей у нашому суспільстві, потрібно врахувати специфіку наявного типу економічної системи, що склалася в суспільстві. З погляду американського дослідника І. Селені, економічний режим в Україні доцільно розглядати як систему капіталістів без капіталізму, оскільки після проведення приватизації внаслідок концентрації приватизованих активів у руках обраних з'явилося вузьке коло великих приватних власників [27]. Таким

чином, приватна власність в Україні набула її теперішніми власниками переважно не в результаті їхньої власної праці та накопичень і не внаслідок виробництва додаткової вартості, а переважно через експропріацію державної власності.

Вітчизняний дослідник І. Кононов пропонує називати український варіант капіталізму «мультиковим», оскільки «головним процесом у нашому суспільстві є постійна взаємна конвертація влади і власності. Для кого початковим був владний капітал, застосовували його для отримання власності, а власність використовували для збільшення свого владного (політичного капіталу)... Економічна діяльність без поєднання з політичною прирікає її суб'єкта на подвійне оподаткування... Тому більш-менш успішний бізнесмен змушений оптимізувати свою економічну діяльність через депутатські повноваження, участь у політичних партіях та ін. Цикли обміну влади і власності відбуваються у межах простору, який сформувався клієнтськими групами. Останні є способом організації правлячого класу України» [11, с. 22–23]. Таким чином, зрощування економічного та політичного капіталу є необхідною умовою успіху господарюючого суб'єкта. У рамках клієнтських груп складаються певні норми та правила, які багато в чому зумовлюють конфігурацію економічної нерівності. «Для того, щоб у нашій країні стати великим бізнесменом або увійти у велику політику, обов'язково належати до якоїсь клієнтської групи... політичний простір України в кожен момент часу існує як результат угоди між патронами клієнтських груп, або як результат боротьби між ними. Тому будь-який суб'єкт, що не належить до цього порядку, буде виштовхуватися з політичного простору» [18].

Економічну систему, яка сформувалась на пострадянському просторі на основі незбалансованої системи влади, називають рентною економікою перерозподільного типу, з відповідним домінуванням рентних інтересів та рентоорієнтованої поведінки [9, с. 320]. Якщо економічний прибуток отримується в результаті конкурентного розподілу і підвищення продуктивності, які збільшують доходи і загальний добробут, то рента вважається результатом примусового перерозподілу доходів і зазвичай поглиблює майнову нерівність [7, с. 64]. Шукачами ренти може бути не лише економічна еліта, а й пересічні громадяни [12, с. 336]. Дослідники підкреслюють, що «люди схильні терпіти пошук ренти доти, доки вони вважають будь-який вищий за середній рівень добробуту результатом “грабунку”. Вони не бачать переваг у ринковій координації на

відміну від тієї координації, яку проводить арбітр<sup>1</sup>. Вони вірять, що за відсутності останнього ринок просто забезпечить перерозподіл добробуту на користь маленької групи підприємців і спекулянтів, які безконтрольно “викачують” доходи з інших громадян. Вони вимагають – і очікують – перерозподілу частини ренти на свою користь як винагороди за їхню лояльність до правителя. Таким чином, арбітр отримує легітимність, а населення саме перетворюється на шукачів ренти» [7, с. 64].

Означена особливість рентоорієнтованої економіки впливає і на процес відтворення нерівностей. Відтворювана нині модель інституційних відносин і практик в Україні пояснюється також як результат «захоплення держави» шойно виниклими пошукачами ренти, новими капіталістами (олігархами). Олігархи отримують не тільки сприяння для свого бізнесу з боку держави (саме в цьому й полягає найкраще визначення пошуку ренти), – насправді вони можуть ставати такими могутніми, що в змові один з одним зможуть «захоплювати державу» в сенсі отримання фактичного контролю над спрямованістю політики в цілому [6, с. 221].

Таким чином, інституціональна структура суспільства є одним з найважливіших факторів відтворення економічної нерівності. В умовах рентоорієнтованої економіки уряд як арбітр може здійснювати вплив на цей процес, проте його дії матимуть лише характер регулювання, а не керування [12, с. 336]. Україна вважається рентоорієнтованим суспільством, в економіці якого сектор пошуку ренти превалює над сектором, який створює додану вартість, оскільки сама рента, а не зумовлений ринковою конкуренцією економічний прибуток та підвищення продуктивності, переважно становить джерело доходів заможних членів суспільства.

Економічні інститути мають важливе значення, тому що спрямовують ресурси туди, де вони будуть використані найбільш ефективно, визначають, хто отримає прибуток і, зрештою, хто контролює ситуацію. Інакше кажучи, вони впливають не тільки на розмір «загального пирога», а й на те, яким чином цей пиріг ділиться між різними групами та індивідами в суспільстві [1, с. 7]. Наголос робиться на нерозривності економічних і політичних інститутів як чинників розподілу наявних ресурсів та економічного

<sup>1</sup> Арбітр – суб'єкт, який не здатен самостійно отримувати ренту, проте наділений монопольними правами використовувати силу примусу. Він є арбітром, оскільки уповноважений: а) одноосібно та на свій розсуд розподіляти «квоти» на ренту і б) забезпечувати виконання своїх рішень [22, с. 62–63].

зростання, що пояснюється, зокрема, тим, що економічні інститути визначають стимули і обмеження для економічних суб'єктів, а також результати функціонування економіки, розподілу та перерозподілу ресурсів [16, с. 9]. Оскільки різні групи й індивіди зазвичай виграють від різного устрою економічних інститутів, то наявний інституціональний вибір супроводжується конфліктом інтересів, який вирішується на користь груп, що мають більшу політичну владу. Політичні інститути визначають обсяг політичної влади різних інституціональних акторів *de jure*, тоді як групи, котрі володіють більшими економічними ресурсами, можуть мати велику політичну владу *de facto*. Економічні інститути сприяють економічному зростанню, тоді як політичні наділяють владою групи, зацікавлені в широкомасштабному захисті прав власності, вводять ефективні обмеження відносно наділених владою індивідів і обмежують можливості отримання ренти можновладцями [1, с. 4].

Політичні інститути вважаються певною мірою домінуючими, оскільки вони впливають на економічні інститути, від яких залежать результати функціонування економіки, загальне благо, стан і порядок нерівності. Розподіл політичної влади в суспільстві впливає на те, які саме економічні інститути виникають і на підставах яких формальних та неформальних правил функціонують. Якщо в суспільстві сформувалися групи індивідів, достатньо багатих і впливових у порівнянні з представниками інших спільнот, це сприяє збільшенню їхньої політичної влади *de facto* і дає змогу нав'язувати і просувати економічні інститути, в яких саме ці групи зацікавлені, що може сприяти збереженню і поглибленню нерівності. Д. Асемоглу відзначає, що «економічні (і політичні) інститути нерідко формуються не всім суспільством (і не завжди з метою підвищення добробуту суспільства в цілому), а групами, які наразі контролюють політичну владу (можливо, внаслідок конфлікту з іншими групами). Ці групи вибирають економічні інститути, що максимізують їхню власну ренту, і в результаті економічні інститути не збігаються з тими, які максимізують сукупний надлишок споживачів і виробників, добробут або дохід. <...> Отже, рівноважними економічними інститутами будуть ті, які максимізують шматок пирога, який дістався впливовим групам» [1, с. 8].

Вважається, що інституційне запровадження низького рівня мінімальної заробітної плати є значним внеском у подальше зростання нерівності доходів [31, с. 583], а також сприяє створенню суб'єктами ринкових відносин нових

робочих місць з мінімальною або близькою до цього оплатою. Загалом рівні і диференціація заробітних плат вважаються значною мірою зумовленими діями різних інституціональних акторів, наслідком їхніх конфліктних інтересів або компромісів, їхньої здатності використовувати політичну й економічну владу для встановлення цін, доходів і частки заробітних плат у сукупному продукті [16, с. 15]. В Україні також має місце значна регіональна та поселенська нерівність. Якщо, за даними статистики, середня заробітна плата становить 3339 грн (листопад 2014 р.), то в м. Київ – 5290 грн, що на 60 % більше, ніж у державі загалом [23].

Отже, багатство завжди було джерелом економічної влади в суспільстві, а економічна влада, як відомо, тісно пов'язана з політичною. У ринкових суспільствах інвестиції в подальший розвиток фінансуються з приватних надходжень і мотивуються очікуваннями майбутнього прибутку. Такі інвестиційні рішення можуть впливати на розподіл заробітків і трансфертів, тобто двох основних компонентів дохідної нерівності всіх громадян. Дослідження наслідків впливу інституціональної структури на розподіл загальнонаціонального доходу між наділеними і не наділеними власністю класами виявило, що в розвинених капіталістичних країнах «влада власності закорінена в політичних, а не ринкових відносинах» [30, с. 380]. Тип політичних інститутів впливає на здатність власників великих капіталів привласнювати вигоди економічного зростання і перекладати тягар соціальних витрат на менш забезпечені групи [16, с. 12].

У сучасному суспільстві значним фактором формування нерівності стають здібності людей засвоювати інформацію та застосовувати її у своїй практиці (бути компетентними). Засновником цього напрямку дослідження відтворення соціальної нерівності вважають П. Бурд'є. У своїх роботах він аналізує роль освіти як детермінанти відтворення соціальної структури, разом зі своїм колегою Дж. Пассроном вивчаючи вплив відтворювальної функції освітньої системи на класову та культурну нерівність. Соціологи доводять, що сучасна система освіти, незважаючи на новітні реформи і зростання рівня освіченості в цілому, не лише не зруйнувала класову та культурну нерівність, а радше поглибила її [24, с. 370]. Освіта для Бурд'є і Пассрона є символічним насиллям, яке кожне суспільство реалізує відносно своїх членів, для власного відтворення та контролю. Оскільки, виконуючи функцію соціалізації та передачі знань, інститут освіти, з одного боку,

ієрархічно розподіляє учнів на основі успішності набуття знань і навичок, тим самим виконуючи функцію вирівнювання можливостей здобуття освіти незалежно від соціального походження, проте, з другого боку, фактичні інституціональні практики, що втілюються в стратифікованості навчальних закладів, нерідко роблять неможливим функціонування інституту освіти як реального механізму вирівнювання можливостей, «пом'якшення існуючої нерівності або пересортування індивідів різного соціального походження між стратифікованими позиціями» [16, с. 16].

Освіту можна назвати одним із головних засобів боротьби за гідний рівень життя для всіх і зменшення несправедливої нерівності, яка вкорінюється, бо одні отримують «на старті фору, а інші, навпаки – підніжку» [17, с. 89]. Проте ситуація в сучасній Україні не сприяє утвердженню впевненості в подоланні бар'єрів між соціальними стратами, вирівнюванні можливостей у досягненні життєвого успіху. Занепокоєння викликає той факт, що поглиблюється різниця в доступі до різних рівнів освіти, насамперед вищої для дітей, чії батьки належать до різних соціальних класів чи страт [14; 15]. Втілення уявлень про соціальну справедливість через максимальне вирівнювання можливостей для самореалізації кожної особистості ускладнюється несформованістю відповідних механізмів компенсації стартової нерівності, що несе досить великий потенціал соціального невдоволення, а накладаючись на недостатню сформованість ціннісних установок на користь саме цього типу справедливості у сфері розподілу суспільних благ, посилює такі негативні вияви суспільних настроїв і поведінки, як аномія (і, відповідно, девіації), загальне розчарування в суспільних ідеалах демократії, недовіра

до соціальних інститутів, поглиблення орієнтації на індивідуалізм із обмеженням орієнтації на будь-яку участь у суспільному житті.

Таким чином, соціальні інститути, правила і практики їхнього функціонування відіграють визначальну роль у процесі відбору, «сортування», просування індивідів до наявних стратифікованих структурних позицій. Певне значення мають й індивідуальні зусилля і дії, однак інституційний устрій більш-менш жорстко визначає рамки індивідуальних можливостей, імовірність досяжності тих чи інших позицій для конкретних категорій індивідів, розподіл життєвих шансів, сукупного доходу, можливостей мобільності, уникнення бідності чи соціальної ексклюзії [16, с. 15]. На думку М. Розумного, в нашій країні створився «присмерковий середньовічний інтер'єр», під яким мається на увазі типова феодальна структура влади, ознаками якої є: «постійна боротьба окремих груп за “престол”; взяття під контроль окремими угрупованнями “удільних” регіонів; високий рівень корпоративізації еліти, тенденція до змикання кола “посвячених” та тих, що увійшли “в долю”; апеляція до нижчих інстинктів підконтрольної маси – улещування або залякування» [22, с. 62–63].

Отже, в Україні наявні різка соціальна диференціація і поляризація населення, погано працюють соціальні «ліфти», більшість громадян відсторонена від прийняття рішень або впливу на нього, спостерігаються структурні диспропорції на ринку праці, соціальні інститути функціонують неефективно, існує дефіцит довіри та латентність низки суспільних процесів у різних соціотальних полях, відбувається привласнення державної власності та накопичення фінансових ресурсів вузьким прошарком населення, що негативно позначається на добробуті широких верств населення.

#### Список літератури

1. Асеомглу Д. Інститути як фундаментальна причина довгосрочного економічного росту / Д. Асеомглу, С. Джонсон, Д. Робинсон // *Економічний вестник*. – 2006. – № 1. – С. 4–43.
2. Балибар Э. Раса, нация, класс. Двусмысленные идентичности [Электронный ресурс] / Э. Балибар, И. Валлерстайн; пер. с фр. под ред. О. Никифорова. – М., 2004. – Режим доступа: <http://mexalib.com:81/view/140032>. – Загл. с экрана.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман; пер. с англ. под ред. В. Иноземцева. – М.: Логос, 2002. – 390 с.
4. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: социология XXI века / И. Валлерстайн; пер. с англ. под ред. В. Иноземцева. – М.: Логос, 2004. – 368 с.
5. Волков В. В. Следование правилу как социологическая проблема / В. В. Волков // *Социологический журнал*. – 1998. – № 3/4. – С. 157–170.
6. Гаврилишин О. Капіталізм для всіх чи обраних? Розбіжні шляхи посткомуністичних перетворень / О. Гаврилишин. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 384 с.
7. Движущие силы нежелательных реформ: уроки украинского переходного периода / В. Дубровский, Я. Ширмер, У. Грейвс-Третий [и др.] // *Социология: теория, методы, маркетинг*. – 2010. – № 1. – С. 54–70.
8. Дементьев В. В. Экономика как система власти: монография / В. В. Дементьев. – Донецк: Друк-інфо, 2006. – 404 с.
9. Детермінанти соціально-економічної нерівності в сучасній Україні: монографія / [О. М. Балакірева, В. А. Головенько, Д. А. Дмитрук та ін.]; за ред. О. М. Балакіревої. – К.: Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2011. – 592 с.
10. Институционализм и политическая трансформация России [Электронный ресурс] / С. Г. Айвазова, П. В. Панов, С. В. Патрушев, А. Д. Хлопин. – Режим доступа: <http://garp.ru/library.php?d=2&n=35&p=19>. – Загл. с экрана.

11. Кононов І. Ф. Україна: шлях на периферію світової капіталістичної системи (соціологічний аналіз) / І. Ф. Кононов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2012. – № 23 (258). – С. 5–29.
12. Лебідь Л. І. Особливості аналізу механізмів відтворення соціальної нерівності в сучасному українському суспільстві / Л. І. Лебідь // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки. – 2013. – № 2 (18). – С. 330–339.
13. Мэннинг Н. Неравенство в России: последствия 1990-х годов / Н. Мэннинг // Мир России. – 2007. – № 3. – С. 132–146.
14. Оксамитна С. Міжгенераційна класова і освітня мобільність / Світлана Оксамитна. – К. : НАУКМА : Аграр Медіа Груп, 2011. – 287 с.
15. Оксамитна С. Соціально-класові засади освітньої нерівності / Світлана Оксамитна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 116–136.
16. Оксамитна С. Н. Інституціональне середовище відтворення соціальної нерівності / С. Н. Оксамитна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2010. – № 4. – С. 4–28.
17. Окун А. М. Рівність та ефективність: великий компроміс / Артур М. Окун ; пер. з англ. – К. : Ін-т демократії Пилипа Орлика, 1989. – 155 с.
18. Ответ Елене Стяжиной от Ильи Кононова – доктора социологических наук [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://politiko.ua/blogpost73670>. – Загл. с экрана.
19. Пелликани Л. Предпосылки экономического развития: советский вариант / Л. Пелликани // Политические исследования. – 1991. – № 2. – С. 19–31.
20. Проблемы социального неравенства в современных трансформационных процессах : стенограмма семинара [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.gorby.ru/userfiles/problemy\\_socialnogo\\_neravenstva.doc](http://www.gorby.ru/userfiles/problemy_socialnogo_neravenstva.doc). – Загл. с экрана.
21. Прохоров А. Причины экономического неравенства [Электронный ресурс] / Александр Прохоров // Еженедельник 2000 – Неделя Украины. – 2007. – № 1–2 (349). – Режим доступа: <http://2000.net.ua/2000/nedelja-ukrainy/12972>. – Загл. с экрана.
22. Розумний М. Ідея і нація в інформаційну епоху / М. Розумний. – Харків : Майдан, 2006. – 340 с.
23. Середня заробітна плата за регіонами за місяці у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
24. Шкаратан О. И. Социально-политическое неравенство и его воспроизводство в современной России / О. И. Шкаратан. – М. : ОЛІМА Медіа Груп, 2009. – 560 с.
25. Экономическое неравенство в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://poslezavtra.com.Ua/ekonomicheskoe-neravenstvo-v-ukraine>. – Загл. с экрана.
26. Ядов В. А. Современная теоретическая социология как концептуальная база исследования российских трансформаций : курс лекций / В. А. Ядов. – СПб. : Интерсоц, 2006. – 112 с.
27. Eyal G. Making Capitalism Without Capitalists: The New Ruling Elites in Eastern Europe / G. Eyal, I. Szelenyi, E. Townsley. – London : Verso, 1998. – 280 p.
28. Galor O. Inequality, Human Capital Formation and the Process of Development [Electronic resource] / Oded Galor // NBER Working Paper Series. – Working Paper 17058, May 2011. – Mode of access: [http://www.brown.edu/Departments/Economics/Papers/2011/2011-7\\_paper.pdf](http://www.brown.edu/Departments/Economics/Papers/2011/2011-7_paper.pdf). – Title from the screen.
29. O'Donnell G. Delegation Democracy / G. O'Donnell // Journal of Democracy. – 1994. – Vol. 1. – P. 55–69.
30. Raffalovich L. The power of property in comparative perspective / L. Raffalovich, E. Vesselinov // Research in Social Stratification and Mobility. – 2004. – Vol. 20. – P. 361–384.
31. Smith M. Income Inequality and Economic Growth in Rich Countries: A Reconsideration of the Evidence / M. Smith // Current Sociology. – 2002. – Vol. 50, № 4. – P. 573–593.

*O. Krivosheeva*

## INSTITUTIONAL ARRANGEMENTS REPRODUCTION OF SOCIAL INEQUALITY

*The important question of modern society, namely demonstration of social inequality, is considered in this article. The main social institutions, which in their interactions affect the depth, structure and dynamics of social inequality in society are analyzed.*

**Keywords:** society, institutional structure of society, social institutions, social inequality, economic inequality, demonstration of social inequality.

*Матеріал надійшов 05.05.2015*